

Uz zagrebačku premijeru predstave ›

Musilove »Pomutnje gojenca Törlessa« (1906) danas se smatraju jednim od tekstova koji najavljuje i evidentira rastući fašizam Hitlerove Europe. U romanu pratimo duboko licemjerje zlostavljanja gojenaca ili štíćenika tadašnjih najbogatijih europskih obitelji unutar izrazito militarističke, elitne obrazovne institucije.

Mladići koji na nastavi pokazuju krajnju samokontrolu i discipliniranost, u privatnim se sobama prepuštaju orgijanju nasilja. O vrlo sličnoj temi i iskustvu, samo na britanskom tlu, usput budi rečeno, piše i George Orwell u autobiografskom tekstu »Takvima, baš takvima bijahu onodobni užici«.

Usporedimo li Törlessovo povijesno iskustvo sudjelovanja u silovanju i fizičkom mučenju kolege elitnog studenta s kasnijim, pa i suvremenim skandalima najboljih američkih sveučilišnih internata, u kojima su »obredi ponižavanja« uobičajeni dio adaptacije strogom režimu klasnih i profesionalnih hijerarhija (svakih nekoliko godina rezultirajući samoubojstvima »slabijih« gojenaca), situacija je definitivno promijenila pakiranje, ali ne i sadržaj.

Geometrija i roktanje

Duboki trag koji na studentima ostavlja suučesništvo u zločinu kasnije nije moguće ni zaboraviti ni prihvatiti kao dio vlastite ličnosti, zbog čega se trauma pretvara u neku vrstu sablasnog ponavljanja scene mučenja, baš kao i u negativnu solidarnost ili suučesništvo studenata u iskustvu ljudske degradacije. I Brezovčeva predstava evidentira čitav jedan pojačano košmarni i značenjski veoma bogat dramski svijet starih fotografija (Tihomira Milovca), filmova (vrlo različitih filmskih eksperimentatora, poput Kurta Krena i Ivana Ladislava Galete), brojnih školskih ploča koje se okreću i namještaju tako da mogu funkcionirati i kao pokretni paravani i kao projekcijske podloge i kao samostojeće po-

»mutnje« redatelja Branka Brezovca, prema romanu »Pomutnje gojenca Törlessa« Roberta Musila

IZMEĐU PARODIJE I TRAGEDIJE

zornice. Tu su i geometrijske konstrukcije piramida, mjedeni čajnici, drvena prozorska okna koja se čitaju poput raskriljenih novina i glumačke stilizacije različitih romanesknih i opernih protagonista (predstavu prožima glazba Petera Vaska i Richarda Wagnera).

Obilje uposlenih jezika – glumačkih, likovnih, grafičkih, glazbenih, koreografskih, filmskih – na različite načine sučeljava strogi matematički red s kaosom i tamnom gnozmom fizičkog nasilja, geometriju s roktanjem, povjerenje u mistički poredak svijeta s filmskim prizorima muškog mokrenja ili otvaranja anusa iz kojeg se uz operni Wagnerov crescendo ironično »rascvjetava« ljudski izmet.

Francuski književnik Paul Valéry možda najtočnije sažima metodologiju Branka Brezovca u ovoj predstavi: »Konstruirati, računati i strpljivo tražiti izvor napora idealnih. Komponirati, raditi i svjesno tumačiti istinitost nagona intelekta.«

Dramaturgija predstave izrazito je konstruktivistička, do kraja svjesna svih korskih umnažanja ljudskih glasova i slika, svakog kostimografskog spajanja tvrdog viteškog kostima i krhkih travki umjesto mačeva u ruci

Svjedočenje Brezovčevoj »Pomutnji« najbližije je posjeti renesansnom kabinetu kurioziteta, čiji su sastojci nakupine prošlosti, vojne uniforme, herbariji, slike, geodeteski i geometrijski predmeti, simboli i povijesne utvare. U tom je sustavu glumac ipak najvažnija faceta jer zateže afektivne spona s publikom

izvođača (kostimografija: Irena Sušac), svake namjerno usporene i sarkastično potencirane ljudske geste (koreografija: Natalija Manojlović).

Režija je, pak, opsjednuta fragmentarnošću i mogućnošću da se komadići različitih medijskih tijekova susretnu ili sudare na nepredvidljive, humorne, maštovite ili naprosto neočekivane načine. U konačnici, publika uranja u snoviti redateljski pathos koji se stalno koleba između parodije i tragedije, najzvišenijeg i najbanalnijeg, inzistirajući na simultanosti i nerazdvoivosti svojih ekstatičnih ekstrema.

U glumačkoj su ekipi Romano Nikolić (Törless), Hrvojka Begović (Basini), Adrian Pezdirc (Beineberg), Domagoj Junaković (Reiting), Dado Čosić (Kant), Suzana Brezo-

vec (Törlessova majka, Božena, Brünnhilda) i Tihomir Milovac (uglavnom kao crtalački intervencionist i predstavljatelj mistike brojeva Ivana Ladislava Galete). Predstava u produkciji Eurokaza, Akademije dramske umjetnosti i Udruge Domino premijeru je doživjela u sklopu Queer festivala u New Yorku, dok je za zagrebačke izvedbe rezervirala novootvorenu dvoranu F5 u Frankopanskoj, vlasništvo Akademije dramske umjetnosti.

Animirani hijeroglifi

Svjedočenje Brezovčevoj »Pomutnji« najbližije je posjeti renesansnom kabinetu kurioziteta, čiji su sastojci nakupine prošlosti, vojne uniforme, herbariji, slike, geodeteski i geometrijski predmeti, simboli i povijesne utvare. U tom je sustavu glumac ipak najvaž-

nija faceta jer zateže afektivne spona s publikom, na čemu treba odati priznanje kompletnoj okupljenoj ekipi. Svatko na svoj način nadopisuje zadanu strukturu glumačkog tijela kao »animiranog hijeroglifa« (pojam Antonina Artauda) i svatko na svoj način svjesno pristaje na otkrivanje unutarnje motivacije povišene geste koju oblikuje.

Posve je drugo pitanje za kakvu se to vrstu »nepotisnutog« krajolika izvedbe zalaže Branko Brezovec. Što je sloboda ove predstave? Svakako ne svjedočanstvo o surovoj homoseksualnosti koja dramatično izbija i prelazi u nasilje unutar vojnički izoliranog muškog učilišta. Je li posveta slobodi završni Galetin filmski citat, u kojem najprije skliznemo iz očekivanog kuta gledanja tračnica, a onda jurimo desnom stranom željezničke rute, pa lijevo ili čak naopačke? Teško je reći.

Brezovec u »Pomutnjama« ne nastupa kao agitator. Definitivno mu je smiješna svaka uloga prosvjetitelja i kantovski odmjerenog učitelja, kao i ideja racionalnosti kao takve. Mnogo je više sanjar, konstruktor vapaja, snovograditelj. Dapače, možda u ovoj predstavi otvorenije no ikada do sada zagovara vladavinu namjernog sudaranja slika i literarnih asocijacija, kao što slijedi i užitak u gomilanju vlastitih necenzuriranih materijala, među kojima značajno mjesto ima (ponešto ničeanska) ljubav prema operi.

Učinak predstave ispraćene prilično rezerviranim aplauzom teško možemo izmjeriti, ali čini mi se da dvosatna izvedba ostavlja mnogo dublji i trajniji dojam od onoga što su neposredno nakon premijere otkrile reakcije okupljenih gledateljica i gledatelja. Brezovec je svakako ostao vjeran Robertu Musilu: pokazao je da naše misli zbilja ne teku mirno poput rijeke, niti nam ideje padaju na pamet uredno klasificirane i posložene za uporabu, već »vrcaju poput znamenaka iz nekakve crne rupe«, koju još nazivamo i pozornicom.

Nataša GOVEDIĆ

Košmarni i značenjski bogat dramski svijet – prizor iz »Pomutnji«